

УДК 376.1-056.623 :371

С. В. Кульбіда

**СТАТУС ГЛУХОЇ ЛЮДИНИ У СОЦІУМІ:
ОСОБИСТІТЬ ЧИ СТИГМАТИЗОВАНИЙ ІНДИВІД?**

Інститут спеціальної педагогіки НАПН України

svk5554@gmail.com

Анотація

Представлено досвід розуміння глухоти в історичному аспекті, формування статусу глухої людини у соціумі у процесі освітнього її розвитку. Описано ставлення до глухих осіб з позицій технократичного (розуміння глухоти як вади) і гуманістичного (розуміння глухоти як ресурсу) напрямів філософії. Наведено зразки гумору глухих.

Ключові слова: глуха людина, українська жестова мова, особистість, індивід, технократичний напрям, гуманістичний напрям, вада, ресурс, гумор глухих.

Актуальність дослідження. Українська спеціальна освіта накопичила значний досвід розвитку, навчання, виховання, соціалізації осіб з особливими освітніми потребами, зокрема, глухими. Досвід базується на основних положеннях світоглядного потенціалу, що чинить помітний вплив на установки суспільної свідомості, зокрема, на ставлення до осіб з особливими освітніми потребами, формування їхнього статусу.

Система спеціальної освіти нашої країни, як і інших країн світу, є особливим соціальним інститутом, розвиток якого зумовлений зовнішніми і внутрішніми цивілізаційними трансформаціями, які визначають довготривалу перспективу. Окремі соціальні показники виявляються залежними від якості педагогічної роботи, зокрема формування статусу нечуючої людини як

повноцінного члена суспільства у питанні соціальних стосунків, значною мірою, визначається характером і рівнем її освіченості. Однобічність і однозначність висвітлення цієї проблеми зумовили і вибір теми нашого дослідження “Статус глухої людини у соціумі: повноцінна особистість чи стигматизований індивід?”

В історії сурдопедагогіки і сурдопсихології аспекти розуміння статусу глухих розглядалися, в основному, з позицій біолого-медичної концепції глухоти, яка базується на технократичних положеннях філософії. Водночас, питання врахування соціокультурного напрямку стали підніматися з початку 2000 років, як прояв гуманістичних, соціокультурних тенденцій.

Мета статті – висвітлення позицій технократичного і гуманістичного напрямів розуміння статусу глухої людини в українському соціумі.

Історично серед основних світоглядних аспектів у спеціальній педагогіці та спеціальній психології особливого значення надавалося Левом Виготським, Олексієм Дячковим, Іваном Єременком, Вячеславом Засенком, Наталією Іванюшевою, Ігорем Кобелем, Світланою Кульбідою, Віктором Малофєєвим, Романом Петришиним, Деброю Рассел, Олександром Савченком, Людмилою Фомічовою, Марією Шеремет, Іриною Чепчиною, Миколою Ярмаченком та ін. [4, 9, 12, 14, 16 - 19] соціально-філософському, який створював передумови розгляду різноманітних явищ у технократичному і гуманістичному напрямках.

Основна увага у виокремленні положень статусу глухої людини, зокрема під час освітнього розвитку, спрямовувалася на врахування двох підходів філософії освіти: технократичного і гуманістичного.

Представники першого вважають, що успіхи сучасної науково-технічної революції (НТР) настільки значні, що, завдяки їм, в принципі можливо вирішувати всі проблеми людства. Тому зміст полягає лише у виборі пріоритетів розвитку техніки (підготовка фахових кадрів, рання діагностика, медичне втручання, розробка програм раннього розвитку, новітні засоби

техніки щодо якісного слухопротезування, вживлення кохлеарного імпланта тощо).

Зокрема, технократичний підхід загалом розкривається положеннями концепції соціальної реабілітації осіб з особливостями психофізичного розвитку. В основу покладено ідею про соціальну корисність людини, що сформувалася у світовому масштабі під впливом філософії цінностей (А. Мессер, Г. Ріккерт, В. Штерн та ін.). У цьому контексті цінність статусу людини розглядається як залучення її (через корекцію дефекту) до суспільно корисної виробничої праці з тим, щоб індивід не був для суспільства тягарем.

В межах технократичного напрямку філософії має глибоке коріння біолого-медична концепція, яка й зараз займає стійкі домінуючі позиції як у спеціальній освіті, так і проявах інтеграції.

У межах розуміння біолого-медичної концепції глухота це патологія, яку має людина. Мова йде не про особистість, а про індивіда, як носія певних психофізіологічних ознак, фізичний розвиток якого має відповідати усталеним медико-фізіологічним нормам:

1. Визначення глухоти як патологічної умови (вада або перепона), яка відрізняє глухих (ненормальних) людей від чуючих людей (нормальних).
2. Заперечення і маскування ймовірності глухоти. Приниження із-за наявності глухоти.
3. Пошук «засобу» проти глухоти; фокусування на лікуванні «слухової вади» або «порушення».
4. Перевага надається використанню слухових апаратів, кохлеарних імплантів та ін. приладів, які полегшують аудиторське сприймання, фокусування на усному мовленні (підсилювачі, тактильні і комп'ютерні прилади мовлення та ін. системи)
5. Наголос на усному мовленні і зчитуванні з губ; ігнорування жестових та інших комунікативних методів, які вважаються «перепонами».

6. Сприяння використанню модифікацій комунікації, які базуються на використанні слуху, неприйняття візуальних модифікацій.

7. Оцінка жестової мови як перепони для освітнього розвитку і розвитку словесної мови.

8. Визнання усного мовлення як природного для всіх людей, в тому числі глухих.

9. Головна мета навчання – оволодіння усним мовленням. Метод навчання – словесно-наочний.

10. Підтримка соціалізації глухих людей з чуючими; осуд внутрішньої взаємодії і «ендогамних» шлюбів.

11. Оцінка чуючої людини (нормальної) як найкращої моделі для наслідування.

12. Оцінка професійної роботи з глухими як допомога глухій людині «здолати її перешкоди» і навчитися «жити у чуючому світі».

13. Категоричне неприйняття окремої «спільноти глухих, культури глухих».

Зазначені позиції біолого-медичної концепції глухоти вкорінилися у методах навчання і виховання спеціальної освіти глухих, серед яких одне з основних місць займає більшою мірою «чистий усний метод» та меншою мірою «комбінований метод».

Представники німецької педагогічної системи, що заснували усний метод навчання, вважали, що глуха дитина практично не може розвиватися на основі мови жестів. Її розвиток вони пов'язували лише із засвоєнням усного мовлення. Весь процес навчання за цією системою зводився до формування усного мовлення та засвоєння лексики, граматики й фонетики. При цьому свідомо ігнорувалася комунікативна функція словесної мови. Дактильне мовлення як форма словесної мови та мова жестів заборонялися.

До речі, сучасне розуміння інклюзії нечуючих в українському трактуванні також послуговується основним методом навчання, який базується, в основному, на положеннях біолого-медичної концепції глухоти.

Розуміння статусу глухої людини не вичерпується входженням глухої дитини до колективу чуючих дітей – так звана «формальна ознака штучної інтеграції», оскільки інтеграційні процеси мають знаходити своє глибоке втілення у змісті спеціальної освіти, умовах, методах і системі в яких навчається, виховується і соціалізується глуха особа.

Тому й не дивно, що суспільство впродовж минулого століття коригувало, підлаштовувало під свої правила і закони глухих осіб, хоча зустрічного процесу, спрямованого на пристосування суспільства до потреб таких осіб, не було.

Багаторічний пріоритет інтересів суспільства над інтересами особистості, фактично узаконював статус соціальної малоцінності такої людини, в тому числі і глухих осіб. Це сприяло виробленню обмежувально-опікунської позиції суспільства і держави стосовно означеної категорії осіб.

Процес розуміння статусу глухої людини в контексті технократичного підходу розглядає особу з позиції її корисності до суспільних потреб, висуваючи на передній план психофізіологічні можливості, тобто індивідні, а не особистісні характеристики. Загалом названепередбачаєзабезпечення засвоєння особою з особливостями психофізичного розвитку, в тому числі і глухою, знань і навичок суспільного життя, вироблення загальноприйнятих норм: спілкування, отримання інформації, поведінки чуючих людей, засвоєння ціннісних орієнтацій більшості.

Якісний процес формування статусу цієї категорії осіб під час освітнього розвитку у спеціальній школі ускладнюється як об'єктивними причинами (наявність комунікативних бар'єрів, обмежень мобільності, труднощів спілкування усним мовленням з більшістю чуючого соціуму, або їх

несприйняття соціумом), так і тією обставиною, що умови слухової депривації стають ядром їхніх особистісних переживань і негативно впливають на розвиток навичок соціального спілкування та становлення «Я-концепції» загалом.

У розумінні проблем глухого індивіда є популярною позиція позитивістського вирішення його проблем. У структурно-функціональній традиції соціологів (Толкотта Парсонса і його школи) цікавою видається трактовка сутності феномену особистості. Особистість вважається сукупністю індивідних характеристик, функцій, мотивів та ін. Виділення на цій основі тих чи інших інваріантів дозволяє типологізувати різні особистості і порівнювати їх як один з одним, так і з окремим еталоном. В цьому ракурсі глуха людина «визначається» в момент фіксації відхилення від норми, яку уособлює чуюча людина. Наступним кроком є «запуск» програми корекції глухої особи, приведення її в «норму». Але якщо характеристики будь-якої групи розглядаються в якості стандарту, а інші «відрізняються», то виявляється, що від «відмінностей» недалеко і до «відхилень або «неповноцінності» [16, с. 2].

Доречною видається й теорія стигмизаменитого американського соціолога Ірвінга Гофмана, яка пояснює механізм конструювання неповноцінності індивіда шляхом використання понять, що віддаляють індивіда від тих, хто вважає себе «нормальними» [2, с. 32]. Згідно позиції вченого, процес стигматизації засобами вербальних ярликів означає, що життя стигматизованих індивідів стає визначеним в поняттях буття, прийнятих основною популяцією (домінантною більшістю). Під стигмою розуміють ймовірні соціальні ознаки, наявності яких їх носії – інваліди чи спільноти, об'єднання, в яких вони перебувають, виключаються із числа нормальних. Стигма апіорі пов'язана з дискримінацією людини.

Пробуючи покласти край своїй дискримінації, дискриміновані люди використовують різні прийоми поведінки, зокрема, приховування своєї

інвалідності або, навпаки, виставляння напоказ так, щоб вона звертала на себе увагу. Зважаючи на це, глухі мають пройти довгий шлях, щоб «виправитися», «підігнати себе під чуючих»: витратити значний проміжок часу на заняття усним мовленням, позбавити себе радощів дитинства, адже дитячі роки перетворюються на систематичну і послідовну муштру типу “говори, а не показуй руками”, але у більшості випадків мають наступне.

Звернемося до досвіду слабкочуючої дівчини М. Андрієнко, яка наводить життєві ситуації, називаючи їх проявами «аудизму»:

1. Глуха людина приходять влаштуватися на роботу. Має диплом бакалавра, добре знається в обраній професії. Керівник відмовив у працевлаштуванні, аргументуючи відмову тим, що не зможе телефоном викликати глуху людину до себе.

2. Слабочуючий підліток навчається у звичайній середній школі. Одного дня пішли розмови за спиною, що з такими дітьми не можна дружити та спілкуватися, бо глухота — це заразна хвороба. [1].

Стигматизовані індивіди, намагаючись ствердитися у загальній спільноті, можуть розвивати негнучку соціальну ідентичність. Це може відбутися за умови якщо ступінь відторгнення незначний або має місце явне відторгнення. У сформованій групі стигматизованих індивідів відбувається формування соціальної негнучкої ідентичності, яка стає культурною нормою для стигматизованої групи.

Інші реакції є спробою виправити стигму надкомпенсацією, використовуючи стигматизовану умову як виправдання невдач, нагоду для спроб переоцінити цей «нормальний» світ як світ, далекий від ідеалу.

Поступове конструювання ідентичності глухих часто супроводжується добровільним прийняттям стигми, – глухі починають підкреслювати власну відмінність, особливість. Гумор і пародія на домінуючу культуру виступають в якості реакції-відповіді стигматизованої групи на шляхи формування своєї

ідентичності через позитивний і негативний досвід, перебуваючи «в загальному потоці».

Приклади гумору глухих демонструє норвезька дослідниця Ліза Лінд, яка відмічає важливі положення існування такого гумору:

- жарти глухих не завжди розуміють чуючі;
- гумор пов'язаний безпосередньо з національною жестовою мовою, як необхідним елементом культури.

1. *Якщо чуючі люди наполягають на проведенні кохлеарної імплантації глухим, то глухим варто наполегливо рекомендувати провести імплантацію зап'ясть чуучим тобто зробити їх максимально пластичними і рухливими, щоб вони (чуючі) могли значною мірою оволодіти жестовою мовою.* [21. с 43].

2. *На роботі чуючий керівник підходить і робить зауваження глухому співробітнику, який читає газету: «Працювати треба!». Глухий співробітник мовчки підходить до радіо і вимикає його, показуючи жестами «ПРАЦЮВАТИ ТРЕБА».* [17, с. 82].

Безумовно, існує й інший – гуманістичний підхід у філософії, що враховує погляди на власний статус самих глухих.

Серед них варто виділити наступні:

- культурологічна спрямованість представлена у працях Віктора Андрущенка, Івана Беха, Семена Гончаренка, Івана Зязюна, Василя Кременя та ін. [15] привносять ідею діалогічного розвитку культури як способу людського спілкування з прагненням до взаєморозуміння.

- полікультурність, що надає можливості врахування різноманітних взаємодій, формування почуття солідарності, а також орієнтацію на засвоєння культурно-освітніх цінностей різних культур у ситуації плюралістичного полікультурного середовища (Віктор Андрущенко, Олена Дікова-Фаворська Світлана Кульбіда, Василь Кремень, Павло Лушин, Сергій Максименко,

Наталія Чепелева, Ірина Чепчина та ін. [4-7, 12, 15]);

- гармонійна цілісність, що полягає у створенні єдиної, цілісної теоретичної системи педагогічної діяльності Олени Дікової-Фаворської, Ігоря Кобеля, Світлани Кульбіди, Лінн Макворі, Дебри Расселл, Ірина Чепчина та ін. Істотним моментом є досягнення гармонійної єдності між людиною і навколишнім світом, між різними типами світогляду. Таким чином, вирішується проблема єднання світу з різними і протилежними (часто взаємодоповнюючими) проявами цієї єдності. Це сприяє розвитку у особи з особливими освітніми потребами переконання того, що людина і навколишній світ становлять гармонійну єдність, тобто єдність усього світу з унікальністю кожної особистості і що таку ж гармонійну єдність становлять різні світогляди і філософії. Свого часу, власне, на принципі єдиного неподільного світу Ян Коменський будував теорію загального виховання;

- положення синергетики (Г. Хакеном), які мають значний вплив на розвиток сучасної парадигми освітнього розвитку осіб, оскільки обґрунтовано розкривають обмеженість тих педагогічних вчень, які послуговуються, перш за все, цілісними і усталеними методами педагогічної діяльності і недооцінюють значення зміни, різноманітності. З цього приводу свого часу Лев Виготський зазначав, що на “переломних моментах розвитку дитина стає «важковиховуваною» внаслідок того, що зміна педагогічної системи, яка застосовується до дитини, не встигає за швидкими змінами в її особистості” . Розвиток ідей синергетики, на наш погляд, свідчить про те, що поєднання протилежностей має здійснюватися на основі такої діалогової взаємодії між ними, яка не допускає переростання в антагонізм. Це, на наш погляд, допоможе у вирішенні інтеграційних процесів у спеціальній освіті шляхом зближення протилежних точок зору щодо спільного навчання і виховання дітей з особливостями психофізичного розвитку, а також сприятиме збільшенню знань про єдність обох учасників діалогу і доходженню на цій основі до згоди;

- плюралістичність, коли відбувається акцент на унікальності кожної особистості та її здібностях, на індивідуальних підходах щодо навчання й виховання. Завдяки доступній різноплановій інформації, яка насичує зміст освіти, суттєво сприятиме розширенню розуміння батьками власної нечуючої дитини, дозволить приймати і сприймати свою дитину такою, якою вона є, і любити її, незалежно від того, які зміни (позитивні чи негативні) в ній відбуваються, у підсумку зменшуватиме розпач від того, що батьки мають таку дитину.

Розуміння статусу глухої людини відбувається через усвідомлення більшістю феномену глухоти, який в межах гуманістичного напряму соціокультурності розглядається як відмінність, а не патологія, з наступних позицій.

1. Визначення глухоти як відмінної характеристики, що різнить нормальних глухих людей від нормальних чуючих людей; визнання постулату, що глухі люди – лінгвістична і культурна меншина.

2. Відкрите визнання глухоти.

3. Акцент на розвиток можливостей, здібностей глухих людей.

4. Визнання пріоритету доступу до комунікації глухих людей засобами використання візуальних приладів і служб (телекомунікаційні прилади, субтитрування, світлові сигналізатори, перекладачі ЖМ та ін.).

5. Схвалення розвитку всіх комунікативних модифікацій мови, які охоплюють і форми словесної мови.

6. Максимальне використання зору, як позитивної, ефективної альтернативи слуховому каналу сприймання.

7. Оцінка національної жестової мови як рівної, рівноправної словесній мові.

8. Визнання ЖМ як рідної для глухих людей.

9. При навчанні – концентрація уваги на зміст предмету, усвідомлене

розуміння, а не на метод комунікації: розширення будь-яких комунікативних умінь.

10. Підтримка соціалізації як всередині спільноти глухих (малої), так і всередині великої спільноти.

11. Визнання глухих людей, що «відбулися», позитивними рольовими моделями для наслідування молодим поколінням глухих дітей.

12. Визнання професійної роботи з глухими в якості діяльності по забезпеченню доступу до тих же прав і привілеїв, якими користуються чуючі люди.

13. Повага, визнання цінності і підтримка рідної мови і культури глухих людей.

Сьогодні розробляється методологія вивчення української жестової мови (УЖМ) з полідисциплінарних позицій, яка виступає теоретико-емпіричною основою проведення наступних наукових досліджень та методичних засад розуміння статусної позиції глухої людини різних вікових категорій.

З названої позиції глуха особистість виступає як об'єкт та складова суспільного розвитку, і як суб'єкт власної особистості, що породжує, формує, збагачує і гуманізує засобами своєї мови – УЖМ не лише спільноту глухих в Україні, а й сучасне суспільство, загалом цивілізацію, та робить своєрідний внесок у становлення культури в цілому. Багато чого в цьому аспекті вже зроблено, зокрема розроблено дві концепції: Жестова мова в Україні (2011), Концепція двомовного навчання нечуючих осіб (2013) [10, 11]. У працях обгрунтованою і виваженою є тенденція гуманізації навчання УЖМ в якості рідної мови для глухих учнів, як розуміння власної ідентифікації, вивчення минулого і сучасного спільноти, її традицій, необхідності оволодіння системою понять мовної картини світу, створеної у власній культурі, а також як діалогу з національною культурою чуючих. З урахуванням соціокультурного та компетентнісного підходів, що зумовлюють практичну мету освітнього

розвитку глухої людини, розроблено позиції вивчення УЖМ як рідної (першої), другої, іноземної. Власне, оволодіння жестомовним спілкуванням має відбуватися шляхом формування й розвитку міжкультурної комунікативної компетенції двох мов – жестової та вербальної., як основи статусної позиції глухої особистості.

Гуманістичний підхід до сучасного освітнього розвитку глухих повністю узгоджується з цілями і завданнями мовної політики Ради Європи, визначеними в Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти. У документі наголошується, що «багатий спадок різних мов і культур Європи є цінним спільним джерелом для взаємного розвитку» [8]. Головним завданням освітянських закладів за таких умов є перетворення такого розмаїття з перешкоди у вивченні мов, у доступному спілкуванні на джерело взаємного збагачення та розуміння, що передбачає вивчення паралельне опанування духовної культури, мови і стереотипів світогляду глухої спільноти, мова якої вивчається.

Хочемо зауважити, що завдяки змістовним крокам сучасного гуманістичного напрямку підтверджуються ключові позиції формування статусу глухої людини в культуротворчому потенціалі спеціальної освіти. Це, на наш погляд, відповідає головній меті Конвенції про права дитини, в якій проголошено «право дитини на всебічну участь у культурному і творчому житті» та вказується на необхідність надання дітям «відповідних і рівних можливостей освітньої і творчої діяльності» [3].

Звернення до гуманістичного напрямку у розвитку сучасної спеціальної освіти пов'язано також з урахуванням проблем зростання активності особистості, повнішого задоволення соціокультурних потреб в умовах соціально-трансформаційних змін і викликів, що стають глобальними,

загальнозначущими, а їхнє вирішення сприяє переходу до нового етапу розвитку спеціальної освіти України.

Труднощі зміни освітньої парадигми для нечуючих як повноцінних осіб суспільства, в нашій країні лежать не лише в соціально-економічній площині, а більшою мірою обумовлені негативним ставленням певного кола наукових, педагогічних працівників до цього процесу, з одного боку, до національної жестової мови — УЖМ, як мовної системи, рівноцінної і рівноправної зі словесною, формування комунікативної компетенції батьків, наукових і педагогічних кадрів, які задіяні у навчально-виховний процес нечуючих осіб, з іншого боку.

Сподіваємося, що поступові і системні зміни у ставленні до глухої людини, формування її статусу сучасної спеціальної освіти базуватимуться на світоглядному фундаменті гуманістичного спрямування, що містить систему найзагальніших уявлень про нечуючу людину як особистість, а не стигматизованого індивіда, її соціоприродне буття, обґрунтованими методологічними засадами вивчення і використання УЖМ, врахуванням індивідуальних характеристик глухої особистості, її активності і доступних та адекватних засобів розвитку.

Література:

1. Андрієнко М. Войовничий аудизм // Наше життя. – 16.11.2016 р. <http://ourlife.in.ua>
2. Гофман И. Гендерный дисплей // Введение в гендерные исследования. Ч. 2: Хрестоматия.– Харьков: ХЦГИ, 2001; СПб.: Алетейя, 2001. – С. 306-335.
3. Гришкова Р. О. Діалог культур як проблема сучасної освіти // Наук. праці МФ НаУКМА. – Миколаїв, 2001. – Вип. 1. – С. 12 - 15.
4. Дитина зі світу тиші : на допомогу батькам нечуючої дитини. Науково-методичний посібник. уклад.: Н.А. Зборовська, Кульбіда С.В. - К.: СПКТБ УТОГ, 2011. – 328 с. (доповн. і допрац.).
5. Дікова-Фаворська О. М. Актуальні проблеми соціальної інтеграції осіб з особливими потребами // Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: Тези доповідей. – К.: ВМУРОЛ «Україна», 2007. – 484 с.
6. Дікова-Фаворська О.М. Креативний метод освіти осіб з обмеженими функціональними обмеженнями здоров'я / О.М. Дікова-Фаворська // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління : збірник наукових праць ДонДУУ: «Соціологія

Кульбіда С.В. Статус глухої людини в соціумі: особистість чи стигматизований індивід? Світлана Кульбіда.- Молодь в умовах нової соціальної перспективи : Зб. наук. праць. - Вип. 16. - Київ, 18 травня 2017 року. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. - С. 477 — 488.<http://kod.npu.edu.ua/index.php/konferentsii/25-vidbulasia-konferentsiia-molod-v-umovakh-novoi-sotsialnoi-perspektyvy#матеріали-конференції>

державного управління». Серія: Спеціальні та галузеві соціології. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – Т. X, Вип. 116. – 324 с.

7. Дікова-Фаворська О.М. Соціологічна концептуалізація освіти осіб з функціональними обмеженнями здоров'я : автореф. дис. ... докт. соц. наук : 22.00.04 – спеціальні та галузеві соціології / О.М. Дікова-Фаворська. – Запоріжжя, 2009. – 34 с.

8. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: <http://www.coe.int>; www.britishcouncil.org.ua; www.goethe.de/kiev

9. Іванюшева Н.В., Кульбіда С.В. Українська жестова абетка : науково-методичний посібник (доп. і доопрац.). - Наталія Іванюшева. - К.: ТОВ «Київська Русь», 2005.- 64 с.

10. Концепція білінгвального навчання осіб з порушеннями слуху. – К. : УТОГ, 2011. – 53 с. <http://lib.iitta.gov.ua>

11. Концепція ЖМ в Україні (проект) // Дефектологія. Особлива дитина: навчання та виховання. - № 3 (53) 2009. – С. 3 – 8.

12. Кульбіда С. В. Теоретико-методичні засади використання жестової мови у навчанні нечуючих : монографія / С. В. Кульбіда. - К. : Поліпром, 2010. - 503 с. - укр.

13. Майерс Д. Социальная психология : Учебное пособие для студ. / Д. Майерс; – Питер: СПб, 1997. – 684 с.

14. Малофеев Н. Н. Позиция ИКП РАО в оценке современного этапа развития государственной системы специального образования в России / Н. Н. Малофеев, Е. Л. Гончарова // Альманах. – 2000. – № 1. – С. 1-2.

15. Науково-освітній потенціал нації: Погляд у ХХІ століття / В. М. Литвин (кер.), В. Андрущенко, С. Довгий, В. Зайчук, В. Кремень. – К.: Навчальна книга, 2003. – 640 с.

16. Парсонс Т. Социология. <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/sociologiya-parsonsa.html>

17. Смех сквозь тишину или глухие смеются. сост. В.Базоев, В. Чернявский. – М.: «Загрой», 1997. – С.47,60.

18. Сучасні тенденції розвитку спеціальної освіти (українсько-канадс. досвід): матеріали Міжнародної конференції (Київ, 25 – 26.05.2004р.). – К.: Науковий світ, 2004. – 200 с.

19. Шеремет М. К. Психолого-педагогічні умови підготовки слабочуючих дітей до навчання в школі : дис. докт. пед. наук. – К., 1997. – 387 с.

20. Ярмаченко М. Д. Історія сурдопедагогіки / Микола Дмитрович Ярмаченко. – К.: Вища школа, 1975. – 424 с.

21. Lisa Lind. Laughing Our Way Up: Deaf Superiority Through Humor || Deafness: Life&Culture, NAD, volume 44,1994.

1. Andriienko M. Voiovnychy i audyzm // Nashe zhyttia. – 16.11.2016 r.

2. Hofman Y. Hendernyy dysplei // Vvedenye v hendernyye yssledovaniya. Ch. 2: Khrestomatyia.– Kharkov: KhTsHY, 2001; SPb.: Aleteiia, 2001. – S. 306-335.

3. Hryshkova R. O. Dialoh kultur yak problema suchasnoi osvity // Nauk. pratsi MF NaUKMA. – Mykolaiv, 2001. – Vyp. 1. – S. 12 - 15.

4. Dytna zi svitu tyshi : na dopomohu batkam nechuiuchoi dytny. Naukovo-metodychnyi posibnyk. uklad.: N.A. Zborovska, Kulbida S.V. - K.: SPKTB UTOH, 2011. – 328 s. (dopovn. i dooprats.).

5. Dikova-Favorska O. M. Aktualni problemy sotsialnoi intehratsii osib z osoblyvymy potrebamy // Aktualni problemy navchannia ta vykhovannia liudei z osoblyvymy potrebamy: Tezy dopovidei. – K.: VMURoL «Ukraina», 2007. – 484 s.

Кульбіда С.В. Статус глухої людини в соціумі: особистість чи стигматизований індивід? Світлана Кульбіда - Молодь в умовах нової соціальної перспективи : Зб. наук. праць. - Вип. 16. - Київ, 18 травня 2017 року. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. - С. 477 — 488.<http://kod.npu.edu.ua/index.php/konferentsii/25-vidbulasia-konferentsiia-molod-v-umovakh-novoi-sotsialnoi-perspektyvy#матеріали-конференції>

6. Dikova-Favorska O.M. Kreatyvnyi metod osvity osib z obmezhenymy funktsionalnymy obmezheniamy zdorov'ia / O.M. Dikova-Favorska // Suchasni suspilni problemy u vymiri sotsiologii upravlinnia : zbirnyk naukovykh prats DonDUU: «Sotsiologiiia derzhavnogo upravlinnia». Serii: Spetsialni ta haluzevi sotsiologii. – Donetsk : DonDUU, 2009. – Т. Kh, Vyp. 116. – 324 s.
7. Dikova-Favorska O.M. Sotsiologichna kontseptualizatsiia osvity osib z funktsionalnymy obmezheniamy zdorov'ia : avtoref. dys. ... dokt. sots. nauk : 22.00.04 – spetsialni ta haluzevi sotsiologii / O.M. Dikova-Favorska. – Zaporizhzhia, 2009. – 34 s.
8. Zahalnoievropeiski rekomendatsii z movnoi osvity: <http://www.coe.int>; www.britishcouncil.org.ua; www.goethe.de/kiev
9. Ivaniusheva N.V., Kulbida S.V. Ukrainska zhestova abetka : nauково-metodychnyi posibnyk (dop. i dooprats.). - Nataliia Ivaniusheva. - K.: TOV «Kyivska Rus», 2005.- 64 s.
10. Kontseptsiia bilinhvalnogo navchannia osib z porushenniamy slukhu. – K. : UTOH, 2011. – 53 s. <http://lib.iitta.gov.ua>
11. Kontseptsiia ZhM v Ukraini (proekt) // Defektologiiia. Osoblyva dytna: navchannia ta vykhovannia. - № 3 (53) 2009. – S. 3 – 8.
12. Kulbida S. V. Teoretyko-metodychni zasady vykorystannia zhestovoi movy u navchanni nechuiuchykh : monohrafiia / S. V. Kulbida. - K. : Poliprom, 2010. - 503 c. - ukp.
13. Maiers D. Sotsyalnaia psikhohyia : Uchebnoe posobyе dlia stud. / D. Maiers; – Pyter: SPb, 1997. – 684 s.
14. Malofeev N. N. Pozytysia YKP RAO v otsenke sovremennoho etapa razvytiia hosudarstvennoi systemy spetsyalnogo obrazovaniia v Rossyи / N. N. Malofeev, E. L. Honcharova // Almanakh. – 2000. – № 1. – S. 1-2.
15. Naukovo-osvitnii potentsial natsii: Pohliad u KhKhI stolittia / V. M. Lytvyn (ker.), V. Andrushchenko, S. Dovhyi, V. Zaichuk, V. Kremen. – K.: Navchalna knyha, 2003. – 640 s.
16. Parsons T. Sotsyolohyia. <http://www.grandars.ru/college/sociologiya/sociologiya-parsonsa.html>
17. Smekh skvoz tyshynu yly hlukhye smeitsia. sost. V.Bazoev, V. Cherniavskiy. – M.: «Zahrei», 1997. – S.47,60.
18. Suchasni tendentsii rozvytku spetsialnoi osvity (ukrainsko-kanads. dosvid): materialy Mizhnarodnoi konferentsii (Kyiv, 25 – 26.05.2004r.). – K.: Naukovyi svit, 2004. – 200 s.
19. Sheremet M. K. Psikhologo-pedahohichni umovy pidhotovky slabochuiuchykh ditei do navchannia v shkoli : dys. dokt. ped. nauk. – K., 1997. – 387 s.
20. Yarmachenko M. D. Istoriia surdopedahohiky / Mykola Dmytrovych Yarmachenko. – K.: Vyshcha shkola, 1975. – 424 s.
21. Lisa Lind. Laughing Our Way Up: Deaf Superiority Through Humor || Deafness: Life&Culture, NAD, volume 44,1994.

Svitlana Kulbida

STATUS OF THE DEAF IN SOCIETY:
PERSONALITY OR STIGMATIZED INDIVIDUAL?

Abstract

Кульбіда С.В. Статус глухої людини в соціумі: особистість чи стигматизований індивід? Світлана Кульбіда.- Молодь в умовах нової соціальної перспективи : Зб. наук. праць. - Вип. 16. - Київ, 18 травня 2017 року. - К.: НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017. - С. 477 — 488.<http://kod.npu.edu.ua/index.php/konferentsii/25-vidbulasia-konferentsiia-molod-v-umovakh-novoi-sotsialnoi-perspektyvy#матеріали-конференції>

This paper presents an experience of understanding the deafness as defect and resource, forming the deaf person status in society at the process of own educational development. The author describes attitude towards deaf people with technocratic (understanding deafness as defect) and humanistic (understanding deafness as resource) philosophy directions. This article provides examples of deaf humor.

Keywords: deaf people, Ukrainian Sign Language, personality, individual, technocratic direction humanistic direction, defect, resource, deaf humor.

С. В. Кульбіда

СТАТУС ГЛУХОГО ЧЕЛОВЕКА В СОЦИУМЕ: ЛИЧНОСТЬ ИЛИ СТИГМАТИЗИРОВАННЫЙ ИНДИВИД?

Аннотация

Представлен опыт понимания глухоты в историческом аспекте, формирование статуса глухого человека в социуме в процессе образовательного развития. Описано отношение к глухим лицам с позиций технократического (понимание глухоты как недостатка) и гуманистического (понимание глухоты как ресурса) направлений философии. Приведены примеры юмора глухих.

Ключевые слова: глухой человек, украинский жестовый язык, личность, индивид, технократическое направление, гуманистическое направление, дефект, ресурс, юмор глухих.